

Les últimes lletres

QUANTA, QUANTA FRUSTRACIÓ

Natàlia MOLERO

El silenci dels plàtans,

edició de l'Ajuntament de Xàtiva. 1992

Les deu narracions que configuren *El silenci dels plàtans* tenen un element en comú. Els seus protagonistes –majoritàriament dones– són éssers que se senten frustrats, incompresos, inadaptats. Des de la seva subjectivitat, ens expliquen, ells mateixos, com en una teràpia conversacional, les seves vivències i elucubracions, la seva visió de la realitat, sovint deformada, com en una refracció, per una consciència a frec de la patologia. Pots ser, més que de narracions, hauríem de parlar de quadres escènics –hi ha molts efectes teatrals darrera les confessions que es desgranen. El lector té la impressió d'assistir a l'escenificació de diversos monòlegs, on la veu narrativa interessa no solament per allò que diu sinó també per la viva amb què ho diu i pels elements connotatius que deixen entreveure el complex ordit de cada personatge. El lector, com el psiquiatre implícit a «El cel és un bar», va copsant els tics, les obsessions i la fragilitat d'unes veus que no amaguen, ans expliciten, uns arquetips molt pròxims a la nostra experiència. La psicòloga separada, feminista de circumstàncies, amb greus problemes afectius i d'identitat, l'administrativa de "la Caixa" que desitja fugir d'un entorn depriment, o –l'únic cas en què el protagonista és masculí– el jove professional emmarat, consentit i despòtic, incapaç d'assumir la més lleu ombra d'autocrítica. Són referents d'allò que se n'ha dit i redit la postmodernitat urbana, amb tots els ingredients *ad hoc*: discoteques per a gent granadeta, gin tònic amb imatges de *yuppies* musculosos i lleument miops, crisis dels quaranta, Loquillo i Luz Casal com a teló de fons...

De la galeria de retrats psicològics, n'hi ha que destaquen per l'habilitat amb què, fent ús exclusiu de la pròpia veu del personatge, se'n dibuixa un perfil ric de matisos i contrastos. El ja esmentat «El cel és un bar», «Mare meva estimada» o «El llarg», en són un clar exponent. En altres casos, però, el retrat perd consistència, esdevé reiteratiu i cau en l'obvietat i el tòpic. Val a remarcar, tanmateix, que un denominador comú és l'adequació del registre lingüístic a la psicologia del personatge, prioritzant sempre les funcions denotativa i expressiva. El text guanya en agilitat i efectivitat, mal que sigui amb la proliferació de vulgarismes i formes lingüísticament a les antípodes de l'ortodòxia. El resultat és un bon encaix entre el perspectivisme subjectiu, la precisió de l'autoretrat que en resulta i la forma literària que els vehicula.

Un aspecte particularment interessant és, a part la desimboltura del llenguatge, la ironia punyent amb què la veu

narrativa vesteix la pròpia valoració de fets o situacions que li són propers. El resultat és una pinzellada precisa, concloent, que potencia la caricatura i la deformació grotesca. És l'efecte teatral a què més amunt al·ludíem i que, utilitzat amb soltesa, permet, amb un eficaç estalvi de recursos, posar en evidència el substrat social i cultural que alimenta cada personatge. Una classe social (burguesia «soi disant» progressista) farcida d'eterns adolescents rebotits, postmoderns en crisi i noctàmbules alcoholitzades (sense perdre, però, les formes). Com a lleu teló ambiental, dosificades referències a indrets gironins. La ciutat, amb tot, hi és tan sols insinuada com un referent sense pes específic en la configuració de l'escena. La mordacitat amb què són reproduïts certs comportaments i actituds és amorosida per la humanitat que traspuen. Els protagonistes parlen sense esbiaixos, a cor obert, mancats de pudor i fins amb un sentit de l'humor que es nodreix d'una aferrissada adhesió al que resta de la seva llibertat. El fracàs o la seva superació queden en un segon pla. L'inconformisme –ròssec d'una generació cremada– adquireix carta de naturalesa i esdevé tret distintiu de les restes d'un naufragi. «El més greu no té remei, naturalment, però sempre tinc la possibilitat de millorar els trossos (de mirall) que en queden», confessa la veu de «Lavabo de senyores».

Hi ha, tanmateix, una narració que fuig del clixé amb què s'han configurat totes les altres. És «La senyora Fraknoff», retrat incisiu d'una nova i peculiar classe social establerta a determinats indrets de la nostra costa: els jubilats estrangers (sobretot alemanys) que amb penes i treballs han adquirit una caseta després d'una vida de treball marcada per la grisor i que acaben venint-hi a viure, atrets pel clima i el relatiu baix cost de la vida. És l'única narració que fa ús de la tercera persona, com si la dificultat de comunicació del personatge, inherent al seu desarrelament, es volgués plasmar en la pròpia estructura diferenciada del text. Hi ha ressonàncies rodoredianes en el perfil de la senyora Fraknoff: la disciplina i l'ordre interior davant un entorn feixuc i deshumanitzat, la immersió bonhomiosa en la rutina, la valoració dels petits detalls i, sobretot, una mirada benvolent, gairebé ingènua, sobre les persones i les coses. L'atmosfera que plana damunt aquesta narració, ben altrament que en les restants, és impregnada d'una tènue malenconia. Hi ha com una voluntat de recreació commiserativa que s'evidencia en la formulació de judicis valoratius per part de la veu omniscient, que s'erigeix en únic filtre per al lector, just al revés del que succeeix als altres relats.

Cal, finalment, una referència a la materialitat del llibre: darrera una digna presentació (qualitat del paper, del cos de lletra, de la mateixa enquadrada), s'escolen abundosos errors tipogràfics i alguns d'altra mena que no es poden pas atribuir a una determinada opció de registre. Llàstima, perquè desdiuen de la bona impressió que deixa el conjunt.

Jordi Pla

COLOR DE FRED

Maria Mercè ROCA
L'escriptent i altres contes.
Ed. Columna,
Barcelona 1994, 133 pàgines.

«Vaig decidir sortir al carrer a buscar-hi inspiració. Vaig recórrer tots els barris, m'hi vaig passejar, vaig mirar la gent, les cases...», «m'agradava molt fer coses curtes, contes petits, narracions que es llegissin en uns quants minuts... Són paraules que l'autora de *L'escriptent i altres contes* va posar en boca d'un dels personatges de *Sort que hi ha l'horitzó*, el recull de relats pel qual li va estar concedit el premi Víctor Català el 1985. Han passat molts dies d'ençà que Maria Mercè Roca va escriure aquelles narracions, dies en què la seva capacitat creadora ha anat donant fruits que maduren cada cop més de pressa. Però la línia que naixia aleshores es continua perfilant, i els contes aplegats en el seu darrer llibre continuen trobant en petites escenes de l'entorn més immediat la llavor d'on sorgirà l'obra literària perquè, com deia el personatge al qual hem manllevat els mots que obren aquesta ressenya, la seva creadora basa aquests relats en la quotidianitat, en coses que sempre han estat allà.

L'escriptent i altres contes aplega divuit narracions. D'aquestes, només la que dona títol al recull era inèdita (tot i que va ser escrita el 1989); els altres contes ja van ser publicats anteriorment en diferents revistes, diaris o llibres de relats entre 1986 i 1993. Els protagonistes d'aquestes petites històries no són tant els personatges que hi desfilen com les sensacions que es confonen al seu interior. Així, «L'escriptent» acaba barrejant els seus anhels en les cartes que escriu per salvar una història d'amor que es fa seva, però que se li escapa de les mans perquè mai no n'ha estat. Els tres relats següents parteixen del món dels infants: a «Por» una nena de cinc anys sent per primera vegada la fiblada de la solitud: ha sonat el timbre, l'escola es queda buida, però la seva mare no arriba. «Amigues» ressegueix el neguit d'una nena de pocs anys que tem perdre el seu pare cada vegada que aquest surt amb una nova dona. També és en unes nenes que fan gimnàstica al pati d'una escola religiosa on es desperten les sensacions que s'esbossen a «La germana Teresa prenía el solet». Els episodis que vénen a continuació parteixen de la monotonia amb què se succeeixen els dies de feina i l'esperança d'omplir aquesta buidor amb detalls intrascendents: a «Cine» un home recorre les places dels pobles projectant-hi una pel·lícula; se la sap de memòria i es distreu endevinant la intimitat d'una parella que s'amaga darrera la pantalla. El venedor de «Gel de menta» passa les hores buscant amb els ulls una noia que pren el sol a la platja, mentre que a l'home que fa més de trenta anys que es dedica a la «Taxidèmia» és la companyia d'una clienta que contempla la seva feina la contingència que ara el distreu de tanta rutina. També la protagonista de «Precipicis» busca delerosa alguna cosa que la faci oblidar per uns instants aquella vida grisa que l'ofega, i el seu neguit és comparable a la inquietud de la noia acabada de casar que a «Bonaventura» no acaba de saber de quina manera ha d'afrontar el destí que l'espera. La història que comença a la pàgina següent no s'escapa tampoc del sentiment de desencís i l'amargor d'una dona

que en el seu quaranta «Aniversari» s'ha d'empassar les llàgrimes perquè, mentre ella sent que el món se li ensorra, tots els qui són al voltant de la seva taula, *que l'estimen però no es fixen en ella, estan absolutament convençuts que és feliç*. I també els relats que el llibre aplega a continuació són marcats pel desig de buscar una porta de sortida que permeti superar la buidor i donar sentit a una realitat inconsistent: a «Trucades» una mestressa de casa viu pendent del telèfon, esperant sentir a l'altre costat del fil aquella veu càlida que al principi va trobar obscena; «Raquel», acabada de casar amb un home ric, no sap ben bé quin és el seu paper ni com enfrontar-se al món insegur que s'obre al seu davant; la protagonista de «Porter de nit» es dedica a flirtejar simplement per combatre amb una cosa nova l'avorriment que l'envaeix; i «I aquell dia no varen tenir temps de prendre's el cafè» una dona de quaranta anys torna a trobar sentit a la seva vida quan hi deixa entrar l'amor d'un adolescent; a «Barri vell» una jove que comparteix les inquietuds culturals del seu company es veu rescatada de l'ensopiment per un músic amb qui la uneix una afinat incomprensible, «Jutjat núm. 2» troba el punt de partida en el torbament d'una dona que, després d'abandonar el seu marit, sent que els esdeveniments se li precipiten al damunt i no sap com agafar-los...; a «Interruptus» una parella de jubilats intenten escapar-se de la colla amb què viatgen per canviar una excursió sense al·licients per una incipient història d'amor. El darrer relat d'aquesta recopilació juga amb tres perspectives diferents per recollir el comportament i les reflexions d'un home i una noia que s'observen «Des de lluny».

En definitiva, el llibre és un mirall on es veu reflectit tot un món de relacions personals fugisseres que es tradueixen en una prosa amarada de sensibilitat que, com la melodia del músic de «Barri vell», *sembla que tingui un fil invisible que (...) emboliqui i (...) estiri el lector per les pàgines del llibre*.

Deia J. Cortázar que entre la novel·la i el conte es podia establir la mateixa relació d'analogia que entre el cinema i la fotografia... Doncs bé, si aquesta comparació fos lícita i se'ns permetés fer-la nostra, diríem que *L'escriptent i altres contes* és una mena d'àlbum on podem contemplar estampes diverses que una mirada que es deleix per copsar els petits detalls ha recollit de la vida quotidiana, un recull de fotografies, d'imatges difuminades on només es dibuixen els contorns de les figures, les llums i les ombres dels paisatges i s'arrossega el lector a construir la resta, induint-lo a imaginar el que senten els personatges i a escoltar el que pensen. Perquè la prosa d'aquestes narracions és, per damunt de tot, suggeridora; la majoria dels trasbalsos emocionals que viuen els seus protagonistes neixen de la sensació de soledat i incomunicació que els embolcalla, però en les pàgines del llibre no se'ns diu directament que les converses que es mantenen al voltant de la taula d'una llar són buides, se'ns diu que «tots els àpats són així, les paraules pesen, les frases s'allarguen i cauen a sobre les tovalles i hi arriben mortes i ningú no les recull...» *L'escriptent i altres contes* és això: un recull d'escenes on es recrea tot un món de sentiments i sensacions, esperances i neguits d'uns personatges envoltats de boires i colors que es converteixen en literatura a través d'un llenguatge nítid i un estil transparent. Què ens oferirà ara la seva autora, una nova obra «cinematogràfica» o un altre àlbum de «fotografies»?

Lídia Ayats